Analyysi

Pula uusista yrityksistä jumiuttaa työmarkkinoita

Suomen talous | 10.06.2015 | Matti Virén, Juuso Vanhala

KIRJOITTAJAT

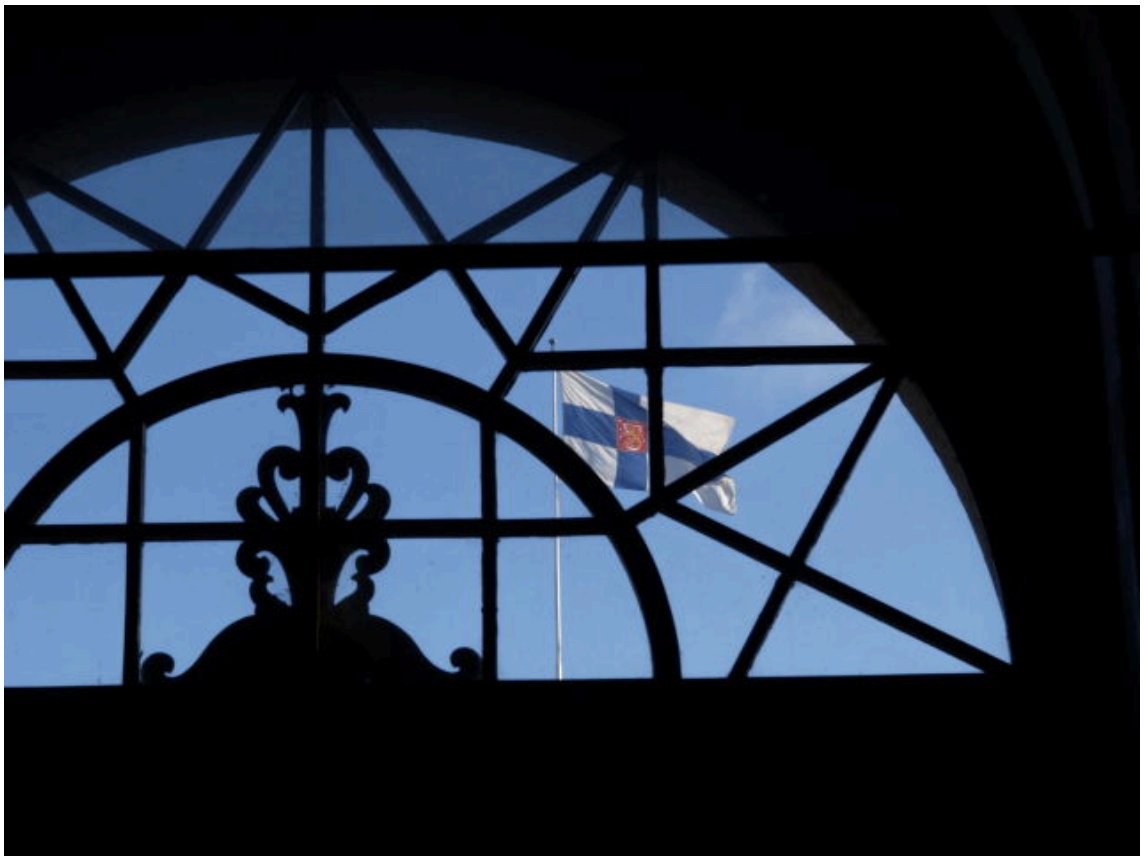

Matti Virén
Konsultti

Juuso Vanhala
Ennustepäällikkö

Työttömyys on kasvanut jo suuremmaksi kuin taantumavuonna 2009. Samalla työttömyyden kasvu johtuu aiempaa vähemmän uusista työttömyysjaksoista ja entistä enemmän työttömien heikommasta työllistymisestä. Uusia työpaikkoja on viime vuosina avautunut aiempaa vähemmän, ja niiden täyttyminen on hidastunut. Uusien työpaikkojen puutetta selittää pula aloittavista yrityksistä, jotka luovat eniten työpaikkoja. Työmarkkinoiden lamaantuminen hidastaa talouden uudistumista ja heikentää kasvunäkymiä.

Talous uusiutuu työmarkkinoiden kautta

Työsuhteita ja työttömyysjaksoja alkaa ja päättyy moninkertaisesti enemmän kuin työllisyyden ja työttömyyden (netto)muutosten perusteella voisi päätellä. Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilastojen mukaan työttömien työnhakijoiden määrä on lisääntynyt vuoden 2008 jälkeen noin 100 000:lla. Alkaneita ja päättyneitä työttömyysjaksoja on samana ajanjaksona ollut kuitenkin keskimäärin yli 65 000 kuukaudessa.

Suurilla työntekijävirroilla on tärkeä merkitys talouden uusiutumisen kannalta. Suuret virrat työllisyyden ja työttömyyden välillä tarkoittavat myös, että monella työntekijällä voi olla työttömyysjaksoja, mutta yhtä lailla joukko, joka siirtyy työttömyydestä työllistyviin, on suuri, ja työttömyysjaksot jäävät keskimäärin suhteellisen lyhyiksi.

Virrat työttömyyden ja työllisyyden välillä hidastuneet

Vuoden 2008 finanssikriisi näkyi voimakkaasti sekä alkaneissa että päättyneissä työttömyysjaksoissa, mutta tämän jälkeen molemmat näistä työllisyyden ja työttömyyden välisistä virroista ovat pienentyneet merkittävästi.[1] Vuoden 2011 jälkeen luvut ovat yli 30 % pienemmät kuin ennen finanssikriisiä.[2]

Virtojen hidastumisen myötä yhä harvempi työntekijä joutuu työttömäksi. Toisaalta työllistymistodennäköisyys on heikentynyt ja työttömyyden keskimääräinen kesto pidentynyt. Virrat lyhyistä työttömyysjaksoista työllisyyteen ovat vähentyneet suhteellisesti enemmän kuin virrat pidemmistä työttömyysjaksoista.

Kuvio 1.

Lähde: Työ- ja elinkeinoministeriö.

10.6.2015
eurojatalous.fi

Pitkäaikaistyöttömiä on jo yli 100 000 eli noin kolmannes työttömistä työnhakijoista, ja määrä on kasvussa. Työttömyysjaksojen pitkittyminen tyypillisesti heikentää työllistymismahdollisuuksia (esimerkiksi osaamisen rapautumisen tai työmarkkinakontakteista etääntymisen vuoksi) ja saattaa muuttaa suhdanneluonteisenkin työttömyyden rakenteelliseksi.

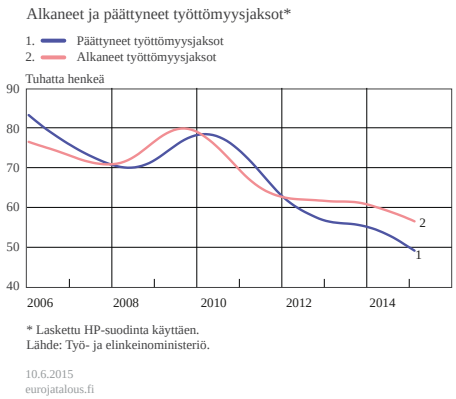
Suomen kehitys ei ole ainutlaatuista. Esimerkiksi Yhdysvalloissa työmarkkinavirrat ovat hidastuneet vieläkin selvemmin, ja kehityskulku on ollut intensiivisen keskustelun kohteena. Muutosten katsotaan heijastuvan kielteisesti talouden kasvudynamiikkaan.[3]

Avoimien työpaikkojen täyttäminen vaikeutunut

Päättyneiden työttömyysjaksojen vähentymiseen vaikuttaa avoimien työpaikkojen täyttämisen vaikeutuminen. Vaikka työttömien työnhakijoiden määrä on kasvanut, avoimet työpaikat täyttyvät aiempaa hitaammin.

Avoimia työpaikkoja on ollut melko sama määrä tarjolla vuodesta 2010 lähtien, mutta työpaikat pysyvät avoinna pidempään ja täytettyjen työpaikkojen määrä on pienentynyt. Samalla uusia työpaikkoja avautuu aikaisempaa vähemmän, joskin lievä käänne parempaan on ollut nähtävissä kuluneen vuoden aikana. Avoinna olevat työpaikat pysyivät avoinna vuoden 2010 jälkeen keskimäärin 55 päivää, mikä on 10 päivää enemmän kuin aiemmin.

Kuvio 2.

Avoimien työpaikkojen täyttämisen vaikeutuminen kuvastaa osaltaan rakennemuutoksiin liittyviä kohtaanto-ongelmia, kun tarjolla olevat työpaikat eivät esimerkiksi osaamisvaatimuksiltaan tai sijainniltaan vastaa työttömiä työnhakijoita.

Kun tarkastellaan avoimien työpaikkojen määrää työtöntä työnhakijaa kohden ammateissa, joissa suhteet avoimien työpaikkojen ja työttömien määrien välillä poikkeavat eniten, nähdään erittäin suuria eroja työmarkkinoiden tiukkuudessa ammattiryhmien välillä (taulukko 1). Luvut ilmentävät myös Suomen taloudessa käynnissä olevaa rakennemuutosta, jossa teollisuuden työpaikkojen määrä on vähentynyt ja työpaikkojen määrä palvelualoilla on kasvanut. Muutokset vuosien 2006 ja 2015 välillä ovat kovin pieniä. Se on sopusoinnussa avoinna pysyvien työpaikkojen keston pitenemisen kanssa.

Taulukko 1.

Avoimia työpaikkoja työtöntä työnhakijaa kohden: esimerkkejä ammateista vuosilta 2006 ja 2015

Suurin suhde 2015	**2006**	**2015**		**Pienin suhde 2015**	**2006**	**2015**
Muut myyntityöntekijät	1,57	3,23		Elektroniikka- ja tietokoneasentajat	0,08	0,04
Hoitotyön erikoisasiantuntijat	2,88	3,06		Kansimiehistö ym. vesiliikenteen työnt.	0,06	0,07
Myynti- ja ostoagentit	1,58	2,41		Puutavaran käsittelijät	0,04	0,04
Lääkärit	1,63	1,74		Tekstiili-, turkis-,	0,04	0,09

				nahkatyöntekijät		
Ajoneuvojen puhdistajat	..	2,08		Maalarit ja rakennuspuhdistajat	0,07	0,05
Maa- ja metsätalouden avustavat työnt.	0,08	1,92		Metsurit ja metsätyöntekijät	0,01	0,04
Katu- ja torikauppiaat	1,56	1,21		Painoalan työntekijät	0,05	0,02
Elintarviteollisuuden prosessityönt.	0,32	2,0		Teleliikenne- sekä radio- ja TV-työnt.	0,01	0,02
Sanomalehtien jakajat	0,59	1,01		Käsityötuotteiden valmistajat	0,09	0,01
Sairaanhoitajat ja kätilöt	1,15	1,13		Vaatetusalan työntekijät	0,03	0,03

Uudet yritykset luovat työpaikkoja

Vaikka suurin osa työpaikoista onkin vanhoissa ja suurissa yrityksissä, uusia työpaikkoja luodaan uusissa yrityksissä. Uusista yrityksistä merkittävä osa lopettaa toimintansa ja sen myötä työpaikkansa muutaman ensimmäisen toimintavuotensa kuluessa. Jatkavat yritykset sen sijaan kasvavat ja siten myös työllistävät hyvin nopeasti verrattuna vanhoihin yrityksiin.[4,5]

Tuoreen, 18 maata kattavan OECD:n analyysin mukaan alle viiden vuoden ikäiset yritykset olivat vuosina 2001–2011 ensisijainen työpaikkojen lähde kaikissa tutkimuksen kohteena olleissa maissa, mukaan lukien Suomi. Jopa kansainvälisen rahoituskriisin aikana ja sen jälkeen nuoret yritykset loivat nettomääräisesti lisää työpaikkoja huolimatta siitä, että kriisi iski rajuimmin juuri uusiin yrityksiin. Suurin osa työpaikkojen menetyksistä syntyi vanhempien yritysten supistamisen seurauksena.[6]

Tätä taustaa vasten yrityssektorin dynamiikka on avainasemassa työmarkkinakehityksen kannalta. Tilastokeskuksen mukaan aloittaneiden yritysten määrä on Suomessa vähentynyt viime vuosina ja lopettaneiden määrä kasvanut. Yrityskanta Suomessa on siten supistunut (kuvio 3). Uusien, tyypillisesti työpaikkoja luovien yritysten syntymisen heikko kehitys on erityisen huolestuttavaa uusien työpaikkojen syntymisen kannalta.

Syitä työpaikkojen vähäiseen syntymiseen tulisikin etsiä aloittavien yritysten vähenemisen taustatekijöistä, kuten yritysten toimintaympäristöön liittyvästä epävarmuudesta, kustannustasosta tai byrokratiaan liittyvistä tekijöistä.

Kuvio 3.

Lähde: Työ- ja elinkeinoministeriö.

10.6.2015
eurojatalous.fi

Aloittaneiden yritysten määrän väheneminen saattaa selittää, miksi työmarkkinoiden dynamiikka on alkanut hidastua ja työttömyys kasvaa. Syy kehitykseen ei välttämättä löydy suoraan työmarkkinoilta, vaikka työmarkkinoiden instituutiot ja yritysdynamiikka voivatkin liittyä läheisesti toisiinsa. Työmarkkinainstituutioilla, kuten irtisanomissuojalla ja työttömyyskorvauksilla, on tulonjaollisten näkökohtien lisäksi monenlaisia tahattomiakin kannustinvaikutuksia.[7]

Yritysten toimintaympäristö ja siihen vaikuttavat tekijät tulisi huomioida osana työllisyspolitiikkaa. Koska työpaikkojen luominen keskittyy nuoriin yrityksiin, voi aloittavien yritysten toimintaa rajoittavien tekijöiden purkamiseen tähtäävä politiikka olla tehokkaampaa työpaikkojen luonnin kannalta kuin laajemmin PK-yrityksiin kohdistuva politiikka. Yritysten markkinoilletulon rajoitteita tulisi purkaa ja edistää olosuhteita, jotka luovat tilaa kokeiluille ja mahdollistavat kasvupotentiaaliltaan lupaavien yritysten työpaikkojen lisäämisen. Tässä roolinsa on niin työ- ja hyödykemarkkinoiden toiminnalla kuin lainsäädännöllä (esimerkiksi konkurssilainsäädäntö).[8] Hyvin toimivilla rahoitusmarkkinoilla rahoitus kohdistuu tuottaviin yrityksiin, joilla on kasvupotentiaalia.

Viimeaikaiset kehitystrendit työmarkkinoiden virroissa, varannoissa, avoimissa työpaikoissa ja yritysten aloituksissa viittaavat siihen, että myös lähitulevaisuudessa Suomen työmarkkinoilla on suuria ongelmia. Syitä Suomen työmarkkinoiden lamaantumiseen ei kuitenkaan täysin ymmärretä. Syyt ovat yhtäältä rakennemuutokseen liittyvissä kohtaanto-ongelmissa ja toisaalta siinä, että uusia työpaikkoja luovista yrityksistä on pulaa.

Lähteet

Acemoglu, D. – Shimer, R. (2000) Productivity Gains from Unemployment Insurance. European Economic Review, 44(7), 1195–1224.

Bartelsman E. J. – Gautier, P. A. – de Wind, J. (2011) Employment Protection, Technology Choice, and Worker Allocation. DNB Working Papers 295.

Criscuolo, C. – Gal, P. N. – Menon, C. (2014) The Dynamics of Employment Growth: New Evidence from 18 Countries. OECD Science, Technology and Industry Policy Papers 14.

Davis, S. J. – Haltiwanger, J. (2014) Labor Market Fluidity and Economic Performance. NBER Working Papers 20479.

Haltiwanger, J. – Jarmin, R. S. – Miranda, J. (2013) Who Creates Jobs? Small Versus Large Versus young. The Review of Economics and Statistics 95(2) 347–361.

Henrekson, M. – Johansson, D. (2010) Gazelles as job creators: a survey and interpretation of the evidence. Small Business Economics, vol. 35(2), pages 227–244, September.

Nordmeier, D. (2014) Worker flows in Germany: Inspecting the time aggregation bias. Labour Economics, Vol. 28, June, 70–83.

Schauman, H. – Vanhala, J. – Virén, M. (2014) Suomen työntekijävirrat suuria. Euro & talous 3/2014: Talouden näkymät.

Shimer, R. (2012) Reassessing the Ins and Outs of Unemployment. Review of Economic Dynamics, vol. 15(2), 127–148, April.

Tuomaala, M. (2015) Yritysten henkilömäärien kehitysnäkymät pk-yritysbarometrien valossa. TEM. Oppaat ja muut julkaisut 14/2015.

Viitteet

1. Vaikka kaikki työttömyysjaksot eivät pääty työllistymiseen, näiden lukujen takana on työllistyvien (nimenomaan itse työtä saaneiden) merkittävä väheneminen. ↑
2. Schaumanin, Vanhalan ja Virénin (2014) Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen neljännesvuosiaineistosta saamat työntekijävirtoja kuvaavat luvut ovat pienempiä, eikä vastaavansuuruista työntekijävirtojen hidastumista ole havaittavissa. Tämä johtuu työntekijävirtojen mittaamiseen liittyvästä aika-aggregointiharhasta, joka syntyy, kun virran mittausajankohtien väli on pitkä. Shimerin (2012) ja Nordmeierin (2014) mukaan eri ajankohtina mitatut työntekijävirrat aliarvioivat kokonaisvirtatietoja, koska erisuuntaiset työntekijävirrat mittaushetkien (esimerkiksi 3 kuukautta) välillä kumoavat toisensa. ↑
3. Davis – Haltiwanger (2014). ↑

4. Ks. esim. Haltiwanger et al. (2013) ja Henrekson – Johansson (2010). ↑
5. Taloustieteellisessä kirjallisuudessa esim. Haltiwanger et al. (2013) ovat puhuneet ylös tai ulos -dynamiikasta (up-or-out), jossa uusilla yrityksillä on markkinoilletulon jälkeen pieni todennäköisyys selviytyä, mutta jatkavat yritykset kasvavat nopeasti. ↑
6. Criscuolo et al. (2014). ↑
7. Mainittakoon kaksi taloustieteellisessä kirjallisuudessa esillä ollutta esimerkkiä: 1) Bartelsmanin ym. (2011) ja Tuomaalan (2015) mukaan työntekijöiden suuret irtisanomiskustannukset voivat rajoittaa yritysten markkinoilletuloa ja riskinottoa, koska niiden takia poistuminen markkinoilta tai toiminnan supistaminen on kallista. 2) Acemoglun ja Shimerin (2000) mukaan puolestaan työttömyysturva voi tarjota työntekijöille sellaista suojaa, joka kannustaa heitä etsimään työtä yrityksissä, joilla on suuri riski poistua markkinoilta. ↑
8. Criscuolo et al. (2014). ↑

Asiasanat

työmarkkinavirrat, työttömyys, yritykset